

Секція: Економічні науки

ГОБЛИК ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ

д.е.н., доцент, заслужений економіст України

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Україна

**МІГРАЦІЙНО-ТРУДОВИЙ МЕХАНІЗМИ СТАНОВЛЕННЯ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ТРАНСКОРДОННИХ
РЕГІОНАХ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Протягом періоду державної незалежності України в межах транскордонних регіонів, сформованих на кордоні з ЄС, відбувалося постійне становлення та розвиток окремих структуротворчих елементів, у тому числі – спрямоване на активізацію зовнішньоекономічної діяльності. Насамперед, це стосується розвитку елементів інституційного середовища, удосконалення інфраструктури, поліпшення якості людського капіталу та формування основ транскордонного бізнесу.

Водночас, багато проблем, пов'язаних із повноцінним функціонуванням транскордонних регіонів на західному кордоні України, залишаються поки що не вирішеними. Насамперед це стосується розвитку транскордонних ринків, налагодження сучасних методів ведення транскордонного бізнесу, впливу на транскордонну діяльність місцевих громад, налагодження інформаційного супроводу транскордонної діяльності тощо. Крім того, відверто недостатнім є рівень використання в Україні нових форм транскордонної співпраці, зокрема транскордонних кластерів, транскордонних партнерств і транскордонних промислових зон.

Більшість окреслених проблем пов'язані з характером становлення та функціонування транскордонних регіонів на кордоні України з державами ЄС, а також специфікою еволюції зовнішньоекономічної діяльності в їхніх межах

упродовж останніх двадцяти років.

Формування інституційних основ розвитку транскордонного співробітництва України та активізація зовнішньоекономічної діяльності регіонів нашої держави у контексті європейської інтеграції відбувається вже з самого початку здобуття Україною незалежності у 1991 р.

Основними механізмами становлення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах за участю прикордонних територій України в умовах європейської інтеграції нашої держави можна вважати: єврорегіональний, преференційний, прикордонно-торговельний, міграційно-трудоий, маркетинговий, а також інноваційний. Проте, на нашу думку, найменш вивченим є механізм трудової міграції, який не має достатнього наукового забезпечення. Дослідження трудовіграційних процесів, за незначним винятком, знаходяться на початковій стадії, багато методичних та організаційних аспектів їх регулювання належним чином не розкриті, а наукові доробки, напрацьовані в процесі реформи, не доведені до рівня практичного використання і не враховують всієї мінливості ситуацій та глибини трансформаційних процесів.

Як наслідок, сьогодні в Україні не має продуманої міграційної політики. Дії уряду з регулювання трудової міграції є несистемними, їм бракує чіткої цільової постановки, окреслення кола завдань, що вирішуються в різних часових лагах, локалізації масштабів трудової міграції та визначення важелів впливу на зовнішню трудову міграцію.

Трудова міграція як феномен, що поширився в умовах трансформаційної кризи при переході України до ринкової економіки, оцінюється вітчизняними та зарубіжними науковцями далеко не однозначно. На нашу думку, як і будь-яке соціально-економічне явище, трудова міграція містить в собі різномірний потенціал впливу на господарський комплекс регіону. Особливо це стосується такої динамічної сфери, як транскордонне співробітництво.

З одного боку, виїзд за кордон на тимчасові заробітки мешканців прикордонних регіонів нашої держави загрожує вимиванням частини

вітчизняних трудових ресурсів, погіршенням демографічної ситуації всередині держави, дефіцитом кваліфікованого персоналу на українських підприємствах тощо. Однак, з іншого погляду, саме трудова міграція забезпечує найвищий рівень суспільної адаптації наших співвітчизників до стандартів життя розвинутих держав Європи, дозволяє набувати їм досвід роботи у ринковому та підприємницькому середовищі держав ЄС, неспівставний за своєю вагомістю з тим, який набувається під час участі у прикордонній торгівлі та інших формах зовнішньоекономічної діяльності у межах транскордонних регіонів, а також забезпечує акумулювання достатніх фінансових ресурсів, що можуть ефективно використовуватись для інвестування в Україні (рис. 1).

Рис. 1 Трудова міграція в механізмі становлення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків транскордонного регіону*

*Авторська розробка

Експерти відзначають, що зовнішня трудова міграція є також джерелом досвіду, знань, міжособистісних контактів, школою бізнесу та ринкової

поведінки. Крім цього, значні кошти, які надходять від заробітчан, підвищують платоспроможний попит і таким чином стимулюють виробництво. Вони сприяють розвитку малого бізнесу, прискоренню формування середнього класу [1]. Все це позитивно відображається на активізації зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, стимулюючи процеси європейської інтеграції нашої держави.

На думку вітчизняних дослідників: "Заробітчани, збагачені іноземним досвідом та ознайомленні з їхніми технологіями, також вкладають зароблене у розвиток власної справи. Поки що таких людей є небагато і завдання держави та місцевої влади врешті-решт створити такі умови, щоб їх частка зростала, і щоб гроші було вигідніше вкладати у виробництво, аніж у торгівлю і сферу послуг, які зараз домінують у малому бізнесі" [3]. Крім того, науковці наголошують: "Інвестиції в людський капітал, зокрема освіту та медицину, поліпшення якості життя не можна не оцінювати позитивно... Забезпечене заробітками трудових мігрантів збільшення попиту на вищу освіту сприяло розвитку галузі. Так, у західних областях України, охоплених масовою еміграцією, зростання кількості вищих навчальних закладів, їх студентів і випускників відбувалося швидшими, ніж у цілому по Україні" [2].

Таким чином, трудова міграція мешканців прикордонних територій західних областей нашої держави може розглядатися в контексті функціонування окремого механізму розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у межах відповідних транскордонних регіонів. Причому цей механізм, поряд з іншими, які були окреслені вище, не є локальним чи обмеженим у часі своєї дії, як може здатися на перший погляд. Він має значний ресурс збереження власного впливу та стратегічний горизонт подальшої еволюції.

У цьому контексті вітчизняні фахівці звертають увагу на те, що досі ми розглядали трудову міграцію як своєрідну "хворобу Європи", яка не в змозі справитися зі стрімким старінням населення, але вже в найближчому майбутньому Україна має "перехворіти" на цю недугу та навчитися використовувати це на благо своєї економіки. У нас є всі можливості

скористатися історичним шансом і не повторити чужих помилок. Адже вже сьогодні є чимала кількість прикладів, коли тисячі вчорашніх трудових мігрантів повертаються в Західну Україну. За накопичені гроші вони відкривають свій малий бізнес: швейні виробництва, готелі, перевезення, "зелений" туризм тощо, розвиваючи тим самим потенціал зовнішньоекономічних зв'язків транскордонного бізнесу. Водночас, слід наголосити на тому, що повноцінне використання ресурсу, яким володіє міграційно-трудова механізм активізації зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, безпосередньо пов'язане із ефективним застосуванням відповідних маркетингових інструментів. Адже без належної популяризації тих можливостей, які з'являються у процесі участі мешканців прикордонних територій України у трудовій міграції, особливо в межах транскордонних регіонів, складно розраховувати на залучення набутого ними досвіду та акумульованих фінансових ресурсів у сферу конкурентоспроможного транскордонного бізнесу. Використання потенціалу міграційно-трудова механізму, підвищення ефективності його функціонування в умовах поглиблення економічних взаємовідносин між Україною та державами ЄС, виступає вагомим стимулом розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, а також дієвим важелем підвищення якості життя та рівня соціального захисту мешканців цих територій.

Література:

1. Лех Г. А. Трудова міграція за кордон як спосіб додаткового отримання доходів / Г. А. Лех, І. В. Ангелко [Електронний ресурс] : Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/18_4/127_Lech_18_4.pdf.
2. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування : Аналітична доповідь / О. А. Малиновська. – К. : НІСД, 2011. – С. 12. (40 с.)
3. Трудова міграція : плюс – для економіки, мінус – для суспільства [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://zik.ua/ua/news/2005/01/21/7450>.